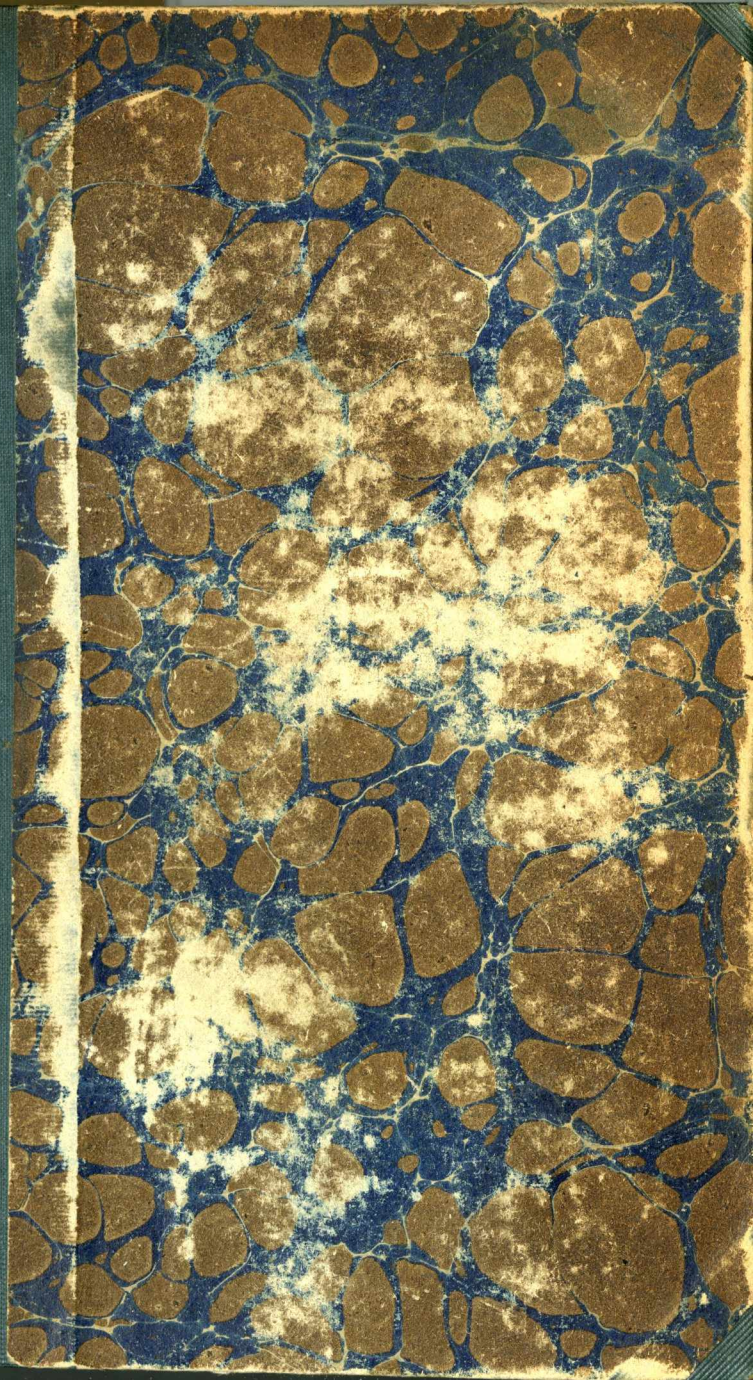

Politikai
röpiratok.

98

4.

NÉPIRAT. 1868.

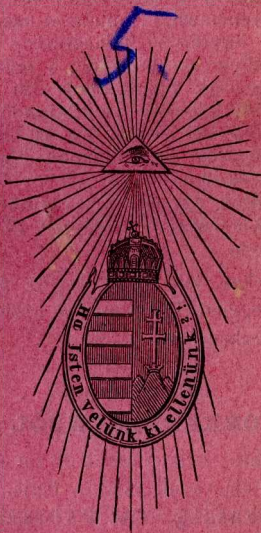
98
760

A

TAKARÉKOSSÁGRÓL.

IRTA

KÖRÉSZ KELEMEN.

KIADJA AZ ESZTERGOMI-IRODALMI-EGYLET.

BUZÁROVITS GUSZTAV

KÖNYVKERESKEDÉSE

ESZTERGOMBAN

Tudnivalók:

Az esztergomi irodalmi-egyletnek czélja: a művelt hazai közönségnek fölvilágosítására és épülésére igaz katolikus és hazafiui szellemben korkérdéseket fejtegető röpiratokat és a nép számára ismeret-terjesztő és mulatva-oktató füzeteket kiállítani és terjeszteni.

Ezen Irodalmi-egylet kiadványai egyelőre ezekben állapitattak meg:

a) „**K o r k é r d é s e k**“ czim alatt havonként, rendszeren két-két ívet meg nem haladó röpiratot fog a műveltebb közönség számára közzétenni; melyek mindig a kor igényei szerinti részint fordítások, részint eredeti dolgozatok leendnek és pedig az ügyintéző választmány rendezése szerint. — Ezekre 10 füzetenkint 1 forintjával előfizetés is nyitattik, mely árért bérmentes elszállítás is biztosittatik. Könyvárus úton egy-egy ily füzetnek ára 10 kr. leend.

b) A nép számára a tudnivalók minden ágából ismeretterjesztő, szivnemesítő, mulatva-oktató s így változatos, hasonlólag az ügyintéző választmány által részint fordított, részint eredetileg szerkezendő, s mindig népünk szükségleteihez mért, s csak tizenketted réti legföllebb 2 ivnyi időnkint felvilágosító képekkel is ellátandó, és pedig minden hónapra eső legalább egy füzet fog kiállittatni. Ezekre 10 füzetenkint — bérmentes elszállításnak biztosítása mellett — 1 forintjával előfizetés is nyitattik.

Könyvárusi úton egy-egy ily füzetnek ára 8 kr. leend.

Egy 2 forintos részvény fejében 12 **korkérdés**, és 12 **népirat** jár bérmentve.

☞ Megrendeléseket tehetni az egylet **elnökségénél**, vagy **Sártori Károly** egyleti könyvárusnál Esztergomban, sőt minden hiteles könyvkereskedésben is.

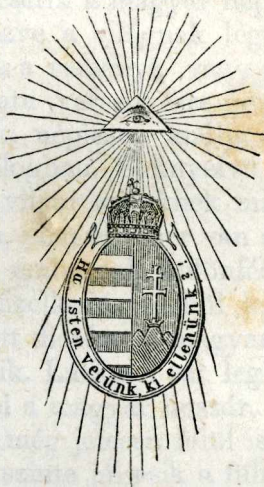
Megjelentek:

KORKÉRDÉSEKBŐL:

- I. **Szellemi osaták.** Irta Ney Ferencz, a pesti főreáltanoda igazgatója, a m. akad. I. tagja. Ára 10 kr.
- II. **A polgári házasság.** Irta Palásthy Pál egyetemi tanár. Ára 10 kr.
- III. **Jézus Krisztus a történelemben.** Lacordaire nyomán Zádori. Ára 10 kr.
- IV. **A Dívatos haladás és a munkások osztálya körünkben.** Hőgele I. M. után Ludvay. Ára 10 kr.

A
TAKARÉKOSSÁGRÓL.

IRTA
KÖRÉSZ KELEMEN.

KIADJA AZ ESZTERGOMI-IRODALMI-EGYLET.

ESZTERGOMBAN, NYOMATOTT HORÁK EGYED BETŰIVEL.

Ára 8 kr.

A TAKARÉKOSSÁGRÓL.

Nincsen annak semmi baja

Kinek van kenyere sajtja.

Népdal.

Váltig dicsérik a magyar népet, hogy józan észjárására nézve a világnak legműveltebb népeivel is kiálja a versenyt, vagy is, nehogy valami roszindulatu versenyésre gondoljon elméd, mondjuk hát ki népiesen kiálja a sarat. S van is valami a dologban. Soknyelvü birodalmunkban, melyben világreszünknek minden nemzete képviselve van, nem egyszer van alkalma összehasonlitani az embernek különféle nép fajokat egymással, s hízeltetés nélkül legyen mondva, a főlebb érintett dicséret a magyarra nem ok nélkül pazaroltatik. Láthatni ezt leginkább a katonaságnál, a hol a magyar huszár, a mi az elmés ötleteket illeti, még jelesen fölül is haladja a többi, s valóban szinte jól esik a fülnek a czifrábbnál czifrább körmönfont mondatokat, élczeket a nép fiának szájából hallhatni. Kitetszik az azon velős talpraesett közmondásokból, szájjárásokból, vagy népdalokból is, melyek a magyar nép nyelvén forognak, s melyek összegyűjtésében

különösen Erdélyi fáradozása megbecsülhetetlen, kinek könyvében 9000 magyar közmondás foglaltatik, s az általa összeszedett népdalok száma is tetemes.

Ám sajnosan meg kell vallani, hogy ezen szép tulajdonsága mellett bir a magyar nép egy másikkal, de ez olyan, mintha arról az előbbeniről semmit sem tudna, s ez az, hogy daczára derék lelki tehetségének tanulni nem igen szeret.—

Vegyük csak a szántás-vetés ügyét, s hány-szor hallani ily ellenvetést a gatyás szürös atyafi szájából, midőn a fekete köntöst viselő értelmes gazda oktatni akarja: öreg apám is csak így dolgozott, mint én, minek az az ujság! Minek? hát csak azért, hogy helyesebben végezd munkádat, s több jövedelmet hajtson néhány holdnyi birtokod. De te gyanakodó lélekkel fogadod azt a tanácsot, mely nem jó magadszórú embertől. Ez pedig nem jól van, ez előítélet, melyet le kell vetkőztetned, ha főlebbi jeles nevednek meg akarsz felelni.

Vagy pedig rágalomnak hiszed, midőn valaki rólad úgy szól, mint a ki tanulni nem akarsz? Lám az a nagy hazafi gr. Széchenyi midőn szemtől szembe megmondá a magyar nemzetnek az igazat, hogy nagyon is hátra van, tapasztalhatta, hogy nem csak egy kis falu szük határai között, hanem egy egész országban is áll amaz ismeretes magyar közmondás: Mondj igazat, s betörök a fejed. Az az hogy hát nem törték be a fejét, hanem duzzogtak, haragudtak, s bizony

még össze vissza bolondozták is ezen vakmerőségéért, már csak úgy háta mögött; de ő nem tágitott, s még több keserü kortyot nyeletett az ő kedves magyarjaival, míg végre fogott rajtok az épen nem dicséretes, de őszinte szó, s azt mondták, hogy igaza van, stettek is róla, hogy jövőre kevesebb szemrehányással illethesse. S így cselekszik az okos ember, s nem haragszik meg, ha valami olyast mondanak neki a mi igaz, noha talán dicséretére nem válik.

Ily képen én hát nem volnék okos ember, azt mondod, miután mi tagadás benne, nem szeretem, ha valaki olyasmire akar tanítani, a mi, szokatlanságánál fogva, nehezemre esik? Csak lassan atyafi! Lám, hogyan okoskodol, mintha csak az egyetemben tanultál volna. Egyébiránt azt csak fölfogod, föléred eszeddel, hogy ha valaki okos ember lehet, s van is nálánál még okosabb: tehát van kevesbé okos ember is; de azért még nem oktalan. Tanulni is szeretsz, hanem (valljuk meg az igazat) ismét csak valami tudáskostól, ki minden tudományát csapszékekben kupákból vagy valami idétlen írka-firkából merítette, s kinek minden okossága nyelve pörgetegén mulik.

Mennyire ámitanak ily száj hősök, a sok példa közül csak egy álljon itt e mondás bebizonyítására. Tél idején volt, s hid hijában dereglyén kellett a Dunán átkelni. Átszállítottak valami 50 férfit, nőt, csaknem mind a néposztályból valót. Állt pedig a többi között egy meglehetősen szegé-

nyesen öltözött ember, ki a nép legalsóbb rétegéből valónak látszott, de szájának nem adott hiába enni, jobban járt az, mint a révészek keze az evezésben. Valami in séges úton dolgoztak (mitől isten ovjon minden jóra való szekeret) s a bekövetkezendő ünnepekre haza ügyekeztek. Ezen munkás nagy fitymálva beszélt az ugy nevezett urakról, hamisaknak mondta, s még különösen azt vitatta, hogy az urak irás nélkül semmit sem tudnak. Ezt ő bizonyos tisztviselőkre nézve érdemesnek vélte megjegyezni. Nem állhatta meg egy valaki, hogy bele ne szóljon, s a könnyen félrevezethető nép fölvilágosítására, s utba igazítására néhány jó akaratú szót ne ejtsen, s életbevágó észrevételt ne tegyen; mert hogy ama tudákos nagyszájú vastag tévedésben volt, megértheted onnan is, miként a törvényes bíróság írott okmányok ellenében semmit sem adhat csupa szóbeli nyilatkozatra, sőt ezt irásba foglalja, úgy mint a kötelezvényeket is irásba kell foglalni.

De mi baja akárkinek is a magyar néppel, hogy még könyvet is írni mert róla? Volna bizony elég baj, de ezuttal csak jószándéku tanács-csal akar rajtad segíteni, s ez pedig semmi más, mint hogy a t a k a r é k o s s á g o t ajánlja neked e könyvnek írója, mint az oktalan fényüzés, pazarlás, s ezekhez hasonló mételyek orvoslóját vagy ellenszerét. Igaz, hogy a világ tátosai mást beszélnek, s valami komótos henye életet dicsér-

nek előtted, és bőséget, mint az ember élet főboldogságát magasztalják; de ne vedd rossz néven, ha ezek ellenére ez alkalommal a munkás életről, s csak azon gazdagságról leszen szó, mely a megelégedésből áll. Hiszen máig föntartotta magát azon régi népdal két sora: Nincsen annak semmi baja, Kinek van kenyere sajta. Jele, hogy az ő romlatlan magyar nép a valódi boldogságot nem kincsek összehalmozásában, vagy tékozló dorbézolásokban, hanem azon egyszerű élelemben kereste, melyet a gabona, és barmai nyújtottak. Mert mit ér az elkényeztetett gazdagnak sok tál fűszeres étele, ha az a munka, és éhség szülte iz nem fűszerezi. Tanulj tehát takarékos lenni, kevészel megelégedni, fölöslegesen nem költeni, sőt inkább okos munkássággal szerezni: azért légy mértékletes, takarékos, és munkás.

2.

Sajt kenyérrel

Két tál étel.

Közmondás.

Ne ijedj meg kedves magyar nép! mintha, már másodszor szó lévén itt kenyérről, és sajtról, valóságos és örökös nagy bőjti életre akarna valaki kárhóztatni. Egyél csak bizvást zsirosabb falatokat is, ha van mibe harapnod, de soha se feledkezzél meg róla, hogy a fölhozott közmondás csak őseidnek józan életbölcsességéről

tanuskodik, kik, úgy látszik, nem igen irtoztak ama szelidebb étkektől sem, melyek különben a barmász népek tápláléka szoktak lenni. Manap is mondjuk: Van mit aprítani a tejbe. Madártejvel készült étel. Ismét: A kinek a kása megégette száját, az máskor megfujja tarháját. Jele, hogy kaczagányos, buzogányos hős elődeink, máson is nem csak füstölt sonkán hiztak. A harczias székeleyg közt is, nem utolsó ételcikk az izletes turó. De a dologra. Légy takarékos, ez a jelszó. Ezen erkölcsnek pedig az a kezdete, hogy mértékletesen éljünk. Mértékletesség nélkül egy lépést sem tehetünk a takarékoságban, sőt maga a mértékletesség már takarékoság, a mennyiben ételben, italban, álomban a kellő mértéket tartani soha el ne felejtjük, el ne mulasztjuk. Gyakorolhatni ez erkölcsöt másban is, minden testi kívánság fékezésében, hanem a mi a takarékoságot illeti leginkább abban áll, hogy sokat, fölöslegesen ne együnk, ne igyunk, ne alugyunk hanem csak annyit, mennyi szükséges életünk, egészségünk s erőink föntartására. Mindenek előtt ugyanis a mértékletes evés, ivás és alvás egészséges, tápláló, és erősítő: ellenben a mértékletlenség ezekben egészségtelen, lankasztó, és gyöngítő; már pedig nagy takarékoság az egészség; a beteg ugyanis nem dolgozhatik, vagy csak rosszul dolgozik, s így sokat mulaszt, gyógyítatja magát, a mi költséges, miután mindig jobb a magyar-, mind a diák konyha, vagy

is azon hely, a hol az orvos megrendeli diák nyelven az ételeket, s megírja egy hosszukás szeletkén, mit főzzön neked ama tudós szakács, a gyógyszerész. Hát a kuruzsolás talán ingyenben van? Bizony sokszor többbe kerül, mint a legtudományosabb orvosi rendelvény. Azután erődöt fogyasztja, lankasztja a mértékletlenség, holott a mértékletes élet ezt nem csak föntartja, hanem még öregbíti is. Te azt gondolod ugyan, hogy valamint ha koplalsz, elgyöngülsz: ugy mennél többet eszel, iszol, alszol, annál erősebbnek kell lenned, pedig ha ugy volna fenékig. Ha valamiben, ugy ebben a kellő mérték igen szükséges. Az étel éhségedet csillapítsa le, az ital szomjuságodat oltsa el, az álam fáradt testedet üditse, elevenitse: a mi ezen fölül van, az ártalmas. A tapasztalás mutatja, hogy a ki kellőnél többet eszik, gyomrát is elrontja, fejét is elnehezíti, mely fájdalom egész testét elállja, s munkára képtelenné teszi. Még a vadállatok is, ha mértéken túl vettek be táplálékot, megadják az árát. A nagy ragadozó kigyók, midőn izmosabb zsákmányra szert tesznek, s a megölt állatot fölfalják, annyira elerőtlenednek, hogy mintegy élettelenül fekszenek, álm nyomja el, és zsibbadtság, s a lakosok, észrevévén ez állapotjokat, furkókkal agyonverik. A nagyehetőség példái gyérebek s valamint egy részt álmélkodunk az óriási gyomron: ugy másrészt undorodunk ily telhetetlen béltől. Nem mindennapi látvány

az egyszeri katona, kire nézve fölfogadott tisztje egy másikkal, hogy képes egy borjut megenni, s ki, miután mindenféle étel alakjában már megette volna a többit, s csak az egy hátralevő sült czomb tétetnék még eléje, azt jegyzé meg, hogy adják már be azt a borjut, mert innen onnan majd jóllakik, s azután nem tud majd a várakozásnak megfelelni. A jámbor azt várta, hogy az egész borjut nyárson sültve egyszerre fölhozzák, annyira nem érezte, hogy már mind az utolsó czomb hijával, megette. Nyugodt e ezen lakoma után a vitéz, vagy dolgozott-e, arról mélyen hallgatnak az akkori évkönyvek. Vagy a sok ital talán jobban egészségére válik, s a lelket is fölvidítja? Már a mi ezt illeti, meggyőződhetünk róla mindennap, hogy milyen erős a szeszes ital. Láthatni számtalanszor az utczában tántorgó embereket; kik úgy járnak, mintha négyen öten jobbra balra taszítgálnak, fejük többnyire nem tud egyensúlyba jönni a lábakkal, mintha minden agyveleje ólommal változott volna, s néha még a diszeség ellen is vétenek. Maga a nép azt szokta mondani, hogy megártott neki a bor. Ugy kell neki, minek ártott ő a bornak. Hát az erő? Igenis erő, mely sokszor földhöz vágja az embert, s nem hogy megerősitené, hanem inkább megingatja állásában. A szivek fölvidámitását illetőleg csak azt lehet észrevenni, hogy bolonddá teszi az embert. Vagy példákat is hoz-

zunk föl ezen állítás bebizonyítására? Kár volna. Részeg embert már eleget láttatok. A hosszú alvás, pedig mind az elmét elbutítja, mind a testet ellomhitja. Vegre a mértékletesség erszényednek is jó; mert annyi igaz, hogy mennél jobban puffad a has, annál inkább lapped a zseb. Mivel, ha venedd kell, a mit megeszel, megiszol, költségbe kerül; ha magadnak van, inkább eladhattad volna más szükséges dolgok beszerzésére. A dőzsölés még senkit sem gazdagított meg, s ismerünk számos embert, a ki, egy kis vagyona lévén, elbizakodottságában azt merte nagy hetykén mondani, hogy, ha kanállal eszi a huszasokat, még sem tudja elfogyasztani; annyira ugyan nem vitte, hogy valami tűzokádó szörnyetegként ezüstöt falatazott volna reggelire, hanem igenis megették ama bogarak, melyekkel dicsekedni ugyancsak nemillik. Azért már a régi bölcs férfiak igen sok dicséreteset mondtak a mértékletességről. Az egyik ajánlja hogy kerüljük a szertelen gyönyöröket, mivel ez által mind a fájdalomtól megmenekszünk, mind nagyobb gyönyört nyerünk. A másik azt ítélte, hogy az apa mértékletessége többet ér sok vagyon örökségnél a fiakra nézve. Ismét egy másik mondja: Ha kit gazdaggá tenni akasz, ne adj neki kincset, hanem foszszad meg testi kívánságától. Sőt találkozott, a ki azt mondta: A szabadság nagy része, a jóviseletű has. A mértékletesség

hosszúra nyújtja a vénséget. Volt, a ki azt állította, hogy leggazdagabb az, a ki legkevesebbel megelégszik. A magamegtartóztatás, és mértékletesség a bölcsesség fenékköszálai. Egy szent atya így inti hiveit: A kik az ebekről gordoskodnak, nehogy többet evén, kevesbbé fűrgék, és gyorsfutók legyenek, önmagokra nincs gondjok, hogy ne dőzsöljenek. Az állatokat mértékletességre fogják, magok pedig az állatok vadságára vetemednek. A szent bölcs így szól: (I. S. F. 31, 19—22.) Ugy élj mint mértékletes ember azokkal, a mik elődbe tétetnek, hogy meg ne gyűlöltessél, midőn sokat eszel. Te szünjél meg elsőbben emberségnek okáért, s ne légy telhetetlen, hogy talán bántásul ne légy. És hasokak körébe ültél, azoknál előbb ki ne nyujtsad kezedet, se elsőbben innod ne kérj. Mely elégséget a tudós embernek a kevés bor, s aluvásodban meg nem bántatol, és nem érzesz fájdalmat. S a takarékosagra nézve különösen a szent példabeszédek szavai valók: (21, 17.) A ki szereti a lakozást, szükölködésben leszen: s a ki a bort szereti, és a kövéreket, meg nem gazdagszik. A nemzetek tanítója pedig mondja: (Gal. 5, 22—23.) A léleknek gyümülcse — mértékletesség, magamegtartóztatás. Láthatod ezekből,

hogy, a ki e könyvet írta, nem a kis ujjából szopta, hanem más okos, becsületes emberek-től tanulta, a mire téged oktatni, hajtani akar. Ha takarékosnak kell lenned, mértékletességen kezdjed, az az: magadon; mert az, a ki másokon gyakorolja takarékoságát, másoktól elvonja, mivel tartozik nekik, az még nem takarékos, hanem igazságtalan, hamis kapzsi embernyuzó, vérszopó, s meglehet mind a mellett tékozló bűnös, mert szájától, torkától, hasától nem von meg semmit, ennek mindent föláldoz.

3.

Késő a takarékoság,

Mikoron már üres a zsák.

Közmondás.

Ha megtanultad a mértékletességet, már körülbelül tudhatod, miben áll a takarékoság. De hogy ne csalódjál, hogy ép olyanokban ne véljed állani, a milyenekben az nem áll, folytassuk tovább az értekezést. Mert valamint nem az mértékletes, a kinek nincs betevő falatja, és koplal: úgy hasonlóképen nem takarékos az, kinek nincs, és szükölködik. Mértékletes az, kinek van mit enni, inni, de csak annyit eszik, iszik, a mennyi szükséges; takarékos pedig az, kinek van mit költeni, de nem tékozol, nem költ fölösleg. Jól értsük meg egymást. A takarékos-ság közepette áll a pazarlásnak, és fősvénységnek; amaz tulságosan sokat költ, többet, mint

a miye van vagy: emez kevesebbet költ mint kellene, zsugorgat. Ne dicsekedjél tehát vele, mintha takarékoskodnál, mikor üres az élestár, mivel, a benne volt, már elköltötted; mintha gyakorolnád ezen jóerkölcsöt, midőn rongyosan, piszkosan jársz: mind ennek neve szegénység vagy fukarság. Ne is kérdjed ott a takarékoskosságot, a hol nincs mit megtakarni; mert a fölhozott közmondás szerint: Késő a takarékosság mikoron már üres a zsák. Mikoron tehenedet ellopták, késő bezárni az ólnak ajtaját. Akkor mutasd meg, hogy tudsz takarékos lenni, mikor még van mit félretenni, nem mikor már minden félre ment, s kong az üresen tátongó magtár. Ismét ne értsd félre ezen szavakat, s ne magyarázd úgy, mintha a szegénynek nem kellene takarékoskodni. A takarékosság mind a szegényt, mind a gazdagot illeti, a szegény a keveset gyarapíthatja, a gazdag a sokat megtakarítja legalább, ha nem sokasítja is — takarékosság által.

Minden embernek kötelessége lévén a takarékosság, már csak arról kell gondolkodni, hogyan gyakorolható az leghelyesebben. A kezdet, a mint már kitetszik, a mértékletességnél megteendő. Ha a mértékletességet meg nem szoktad, hiába való minden ügyekezeted. A ki pedig mértékletes, az már sikerrel folytathatja, s igen könnyen oda viheti, hogy hasára torkára többet kelletténél ne költsön. Mert vannak emberek,

a kik, ha természetüknél fogva sem nagyehetők, sem torkosak, de igenis olyanokká válhatnak szokás által. Vannak oly hiu emberek, a kik otthon kenyéren vizen tengődnek, alig egyszer egy hétben főttet, meleget esznek; hanem mások előtt, vendéglőben, csapszékben csupa fitogtatásból, nehogy szegényeknek tartassanak, mértéken fölül költenek. Ezek oktalanok: szégyenlik, hogy szegényeknek látszassanak, s oda jutnak pazarlásuk által, hogy való szegényekké legyenek. Pedig meggondolhatnák, hogy valamint nem kell tovább nyújtózkodni, mint a meddig a takaró ér: ugy nem jó többet költeni, mint a mennyi az erszénybe fér. Az az: ha kiüresited erszényedet, már azon az uton jársz, melyen koldus botra jutsz, s majd nehezen esik lelkednek minden megevő falatot, minden megivó kortyot mások kegyelmétől, bőkezűségétől, s szánakozásától várni. Verd tehát inkább tizszer mind a 32 fogadhoz (ha megvan) a kiadandó fillért, mielőtt egyszer kibocsátanád kezedből, s jól nézd meg színét, visszáját, mert megtörténhetik, hogy utóljára láttad, s kitudja visszakerül-e valaha csak képenek árnyéka is zsebedbe. Ha csak félczipóra való költséged van, ne végy egészet; ha csak kenyérré telik, ne egyél húst; ha csak egy messzely bor árát takaríthatod össze, ne igyál egy itczét, ne költs rovasra. A mi pedig legfőbb, vigyázz rá, hogy valamint nem kell addig enni, mig ujjaddal el

nem éred: úgy nem kell annyit kiadni, míg semmi sem marad. Mindig egy kis mag, vagy, ha úgy tetszik, egy kis csaló maradjon zsebedben, hogy többet vonzzon bele.

Az élelem után jó a köntös. Erre nézve talán azt gondolod, hogy rád kár szót vesztegetni e tekintetben. Egy szál kendervászon üng, és gatyá, daróczszür, vagy göndörszórú suba, vagy ködmen, s néhol, s néhanap valami kék posztó dokány, és nadrág, kucsma vagy kalap, csizma vagy bocskor, az mindened. Legfőlebb a fehérmépnek szemére vethetni némi fényűző czifrálkodást, mely már meg nem elégszik a maga fanta varta öltözettel hanem suhogó selyem szalagot, és kendőt köt magára, s viganója, és a mi egyéb mezfélét akaszt testére, s bizony olyan, hogy avval a mellette ballagó póregatyás legénnyel semmikép egyfajtabelinek nem nézhetni. Ezt a természettől nem tanulták, miután közönségesen a himek szebbeknek vannak alkotva, mint a nőstények. A himoroszlánnak nagy sörénye van: a nősténynek nincsen. A kosnak milyen kacskaringós szarva van. S ki ne ismerné a kancsó verebet, kit czifra nyakravalója megkülönböztet. Az emberek ezt megfordították. De hagyján. Hiszen mi több vagyunk állatoknál. Hanem arról van itten szó, hogy nem kellene ezt másra fordítani, a mi a czifrálkodás révén elmegy oda, honnan egyhamar vissza nem jó! Igenis, ne legyen a

ruha szutykos, rongyos, ne legyen idomtalan, s nevetséges, de mégis legyen szabva testedhez úgy mint erszényedhez; s még inkább ez utóbbihoz; mert lifegjen lafogjon rajtad a köntös, tested azért össze nem töröd, ki még ki is nőhetsz dokányodból, de még a könyököd is kilátszhatik, vagy az újad kinézhet lábbelidből, mind ez nem tesz tönkre; hanem ha erszényedhez nem illik; ha a városban eladod tej, turó, tojás, vaj, csibe, zöldség ára, a min sót, s egyéb szükségeset kellene venni, alig elegendő egy fodorra, s a többit a gazda raktárából valahogyan ki kell kerekíteni, pótolni, igazán szólva lopni, s a pótlék fölülmulja a rendes, egyenes költséget, jövedelmet, bevételt: akkor ma holnap dobra ütik birtokodat. Igaz ugyan, hogy a közmondás szerint: ruha tiszteség; de a tisztességből is, a mi sok, megárt. Mert ha ma mint valami czifra pillangó öltöztél, s holnap rongyokba kell bujnod: lesz e akkor tisztességed? Adósságba verni magát e miatt, vagy potom áron eladni elorzottat, egyre megykí, s veszteség a vége az ilyen fejre esett gazdaságnak.

Ruházatod legyen mérve a tisztességhez, az az, hogy ne keljen szégyenlened megjelenni benne becsületes emberek között; legyen egészséges; legyen nemedhez, és állapotodhoz illő. Védelmezzén, óvjon az idő viszontagságától, hidegtől, melegtől, esőtől, ne szoritson, s ne akadályozza a test nedvességének kigőzölgését, vagy

munkád végzésében ne gátoljon. Ne a hiuság vezéreljen ebben; ne botránkoztasd más becsületes ember szemét. Viseld magadat a bevett szokás szerint, s ne tedd magadat nevetségessé valami nagyon régi, vagy különös igen feltűnő, bohóc új divat által. Leginkább pedig ne légy rongyos; piszkos. Szent Ágoston mondja: Megjegyzendő, nem csak testi dolgok ékességében, fényében, hanem a sáros mocsokban is lehet fitogtatás. Aki magát elhagyja, szakadtan, szutykosan jár, már vétkes, s néha épen valami durva hánykolódásból teszi. Azért mondja szent Jeromos: A fekete ruhát ép úgy kerüld, mint a fehérét (a csunyát, mint a szépet,) az ékesség ép úgy kerülendő, mint a mocsok, mert amaz gyönyörködés, emez hiuság. A czifra ruháról így szól a bölcs: A kevélység zászlaja, a fajtalanság fészke. S egy másik azt mondja egy szakadt öltönyűnyek: A szakadáson átlátom hiuságodat. Szóval, olyan legyen az öltözet, milyen a fegyver, nem kell szépnek lenni, csak jó legyen. Legnevetségesebb pedig, mikor valakinek az öltözete szebb mint ő maga; vagy midőn valami kaczagányos buzogányos vasgyuró vitéznek akar látszani a nyulszívű gyáva csupán viseletének ilyenyszerű alakja által. Innét van, hogy egy régi bölcs az öltözetében kevéldőnek ezt sugá fülébe: Ezt előbb birka hordoz-

ta, s mégis csak birka volt. Az az: te is olyan vagy, ne igen feszíts. Ha lovat akarsz venni serényet, nem nézed nyergét, s csujtárját, hanem magát. Szemed előtt tartod azonban mindig, hogy a mi szükséges, és jó, az soha sem áros: ellenben a mi fölösleges, és rossz, ha szép is, az soha sem olcsó.

De házadra, lakodra is legyen gondod. Erre nézve talán azt mondod, hogy lakod inkább viskó, s így takarékos. De vigyázz, ne csalatkozzál. A lak egészséges legyen, világos, és kényelmes. Ne legyen nedves, ne sötét, ne szűk; mert mindez ártalmas, és nem takarékos. A szalma- vagy nádfödeles ház nem gazdaságos, mert nem tartós, s tüzi veszélynek ki van téve, a mikor azután megtanulod, hogy: Olcsó husnak hig a leve. Olcsó a fecskerakás is de midőn kidől az ily hajlék oldala, midőn elázik, és egér, s más puruttya féreg benne szabadon lyukat váj magának, midőn a falat ujjaddal is kifurhatod, midőn több fű terem szobádban, mint réteden, s gaz veri föl minden zugát, s éjjel annyi gomba kel benne, hogy nappal alig bírod kihordani, mered e még mondani, hogy az jó? Építs tehát erősen, tartósan, ne sajnáld a költséget, mert vissza jó az gazdag kamatostul, holott a rossz épület a megtakart néhány fillért fölemészti rövid idő alatt, s még több is ri utána.

Hát holmidra, butorodra talán szintén ke-

veset költs? Csak ne ámitsd magadat. Nem kell ugyan a szemre valót fölkapni, hanem a csupán olcsó, puhafa, imigy amugy összetákolt ágyat, széket, szekrényt s mi egymást, se vedd meg; többet ér az erős jószág, ha nagyobb is az ára, mint a hitvány, ha félig ingyen adják is, A rozsat, ha ajándékba adják is, ne fogadd el szivesen. Mondják ugyan: Ajándék lónak ne nézd a fogát. De csak vegyük a dolgot, a mint van, Lássuk azt hasonlatban, Egy uri embernél (—) meg fordult egy egyszerű kézmives, (kinek szobájában az ugynevezett pirók (süvöltény) ült valami magasabb helyen, és a száraz talicskakerék nyikorgását, vagyis inkább a kenetlen ajtósark csikorgását meglehetősen utánzó énekével akarta a belépettet gyönyörködtetni. Ez azonban sehogy sem volt képes ama keserves hangicsálásban valami magasabb művészetet fölfödözni, s utóbb is azt kérdé ártatlanul tulajdonosától, hogy nem tud e szebbet füttyölni az a piros tollas; s miután a kapott feleletből megérté, hogy bizony ezen fülsértő, s fogat megingató szózat minden tudománya, arra fakadt, hogy nem érdemli meg takarmányát. Olyan a rozsz adomány is, még tegyük hozzá: a silány vétemény. A sovány gebe, a görhes nem keresi meg tartását. A meddő tehén többet meg eszik, mint a mennyit bőre ér. S a potomáru edény nem fizeti ki a vesződséget.

Még talán mulatságozról is kellene egy

két szót ejteni! Kellene bizony, csak legyen a ki meghallgassa. Vannak emberek, kik, mikor valamit venniök kell, haragra lobbannak, csatognak, pattognak, zajt ütnek, mintha a ház égne fejük fölött; hanem mikor valami mulatságba vehetik magokat, ha játékhoz ülhetnek, vagy ha hegedűszón járhatják, akkor nincs az a kincs a világon, melyet tele marokkal el ne szóránának, mintha csak fogadásbóltennék. Ezek azon esztelenek közé tartoznak, kik a vámon elvesztik, a mit a réven nyertek. Hozzá tartozandói koplalhatnak didereghetnek, mezitláb járhatnak, maga is otthon zsugori; hanem mikor azután dinomdánomra kerül a sor: akkor ő a legény a csárdában. Egy darabig kifutja talán a másoktól megvont költség ide hová tovább szűkebb világ lesz, s hozzá kell nyulni a készhez, ez is elfogy, s azon veszi magát észre, hogy vagyonának akár bottal ütheti nyomát. Egy jónap után következik száz meg száz, sőt ezer rossz nap. Pedig nem ártott volna okosabban mulatni. Vigadj, jól vagyon, munka után édesen esik az; de káródra ne legyen. Játszani akarsz? Jusson eszedbe, hogy a közmondás szerint: tűzzel nem jó játszani. Minden játék ily tűz, mely megégethet. Játsszál kukoriczára, de nem ám mérőszám, a mi csak fogás lenne, hanem szemszám. Vagy, a mi még okosabb, olvass valamit, s ha nem tudsz, olvastass magadnak; van most már annyi jó

könyv, meg lap, hogy nem győződ átforgatni. Nem is kerül sokba; vond meg szájadtól, álljatok össze többen, s lesz szebb mulatságtok, mint valami füstös bűdös vityillóban napéj hozsztat a zöld- vagy makkdisznót guggolva őrizni, hajtani, s egészségedet, vagy onodat, idődet vesztegetni, s azonfelül tanulhatsz is valamit, s legalább okos emberrel is szóba állhatsz, s tudod a világ járását, s nem vezethet orrodnál fogva holmi jöttment tudákos vagy körmönfont beszédű ügyész.

Ha tehát megtudod magadat tagadni, ha ovakodol a fölösleges kiadásoktól, már nagy előmenetelt tettél a takarékoságban. Hogy ezt azonban megtehesse, tanuld meg minden dolognak igazi becsét ismerni. Nem mind arany, a mi fénylik; azt tartja régi közmondásunk. Ne nézd külsejét annak, a mit vendő vagy, hanem belső értékét vedd szemügyre. Válogasd meg az eszközöket. Arany ekével csak nem szántasz; pedig ha valamit hiábavalóságra költesz, az épen ily arany ekével való szántás. Keztyűben gyomlálni, selyemből csizmát viselni, káposztát fahéjnál főzni nagy eszeveszettségre mutatna: pedig a szükségtelen költéség mind oly bolondság. Fíllérral szokták az aranyat kimélni. Ha köntösöd szakadt, foltozd meg, mert fóttal tart a ruha, s megmarad az ujnak ára. Képesint kell bálni avval, a mi van. Az időt nem kell elhévizálni. S mindig meg kell

gondolni, hogy azt veszziük legnagyobb áron, a mit könnyörgéssel kell nyerni. Főtörvény a takarékoságban: mindenek előtt a szükségesekre kell költeni, azután a csupa hasznosokra, végre, ha telik, a mulatságra; mindenekben ez legyen az iránymérték: a kiadást a bevétellel szabni, nem pedig a mennél többet kiadni, s azután a bevételt hozzá alkalmazni, mert ezen számításban könnyü a tévedés. Szóval: mindent kimélni kell, semmit el nem pazarolni, fecsérelni; mert a gondatlanságnak, könnyelműségnek utóbb is mindenki megadja az árát. Nem kell tehát henyélni, hanem dolgozni, s a meglevőt nem csak fentartani, hanem gyarapítani is.

4.

Bocskorban keress,

Czizmában költs.

Közmondás.

A takarékoságnak legjobb eszköze a munka. Mi az a munka? Te azt gondolod, csak akkor dolgozol, ha kezed fárad, homlokod izzad; pedig más ember eszével többet végez, mint te kezeddel: tehát a munka is többféle. Az azonban bizonyos, hogy a ki nem dolgozik, s csak a készet költi, s összedugott kézzel várja Isten áldását, nem sokra viszi. Azt szokták mondani: A ki nek munkában nem fáradoz karja, annak az evésben nem kopik az álla. S ismét: A ki nem dolgozik, ne egyék.

Ellenben a ki becsületesen dolgozik, azon meglátszik Isten áldása, s ha éri is egy két csapás, nem esik kétségbe, s nem hagy föl a munkával, hanem úgy tekinti azt, mintha az Isten felhivná, hogy jobban iparkodjék. Csak a testről tudjuk, hogy a tollfosztásban is megszakad. Az ember munkára van teremtve, a szent írás tanúsága szerint is, mint a madár repülésre: pedig annál inkább. Köteles dolgozni, mert saját javát mozditja elő. Igenis, a munka mintegy hozzánőtt az emberhez, Az állatok, kevés kivétellel, nem dolgoznak, valamint a mezei virágok is, azokat ugyancsak az Isten táplálja, és ruházza, de az embernek meg van mondva, hogy arca veritékével keresse kenyerét. S a mely állatok dolgoznak, azokhoz utasítanak a szent könyvek is, hogy tanuljuk tőlük, amit példa nélkül tenni vonakodunk. A méhek és hangyák munkássága szembetünő, s te emberül szeretnél hivalkodni, s az Istentől a napot lopni! Azért ajánlatik a munka. A szent példabeszédek mondják: Szegénységet szerzett a lassu kéz; az erősek keze pedig gazdagságot készít. A ki aratáskor gyűjt, böles fiu az: a ki pedig nyárban hortyog: szégyenvalásnak fia. Jobb a ki munkálkodik, s bővelkedik mindenekben, hogy sem a ki dicsekedjék, és szükölködik kenyér nélkül. Egy régi böles így szól: A nemes lelket táplálja a munka. Ha dol-

gozni vonakodol, kevésre viheted. Nem férfias tett, félni az izzadástól. Munka után méz a nyugalom. Kedvesebb az, a mit magunk munkálkodásának köszönhetünk. A munkás úgy különbözik a munkátlantól, mint a jó a gonosztól. A munkás reményli munkájának jutalmát. Midőn egy öreget arra intettek, hogy ne dolgozzék már, azt felelte: ha versenyben futnék, s már megközelítném a kitüzött állomást, talán helyesen cselekedném, ha megállanék? így közel lévén életem végéhez, csak jobban megfeleztem erőmet a munkában. Valóban emberhez méltó felelet. Egy-valakinek kellett volna egy távol eső városba utazni, de félt az uttól, pedig otthon egyebet sem tett, hanem egésznap sétált, csavargott, figyelmezteté tehát erre egy bölcös, s azt tanácslá, hogy nyujtsa ki járását, kelését néhány napra, s oda ér, a hova kell. Képzeldés sokszor, a munka nehézségétől félni. A teherhordó állatnak, befogott lónak; igavonó ökörnek mennyit kell dolgozni, és te ember ezeknél alábbvaló akarnál lenni.

Egy haldokló atya, ki három fiát vala hátrahagyandó, utolsó pillanatában maga köré gyűjté. S megvallá nekik őszintén, hogy amit itt látnak, az mindene. Hanem nagy kincset ásott el szőlejében, ezt keressék, és gazdagok lesznek. Atyjok halála után neki állottak a fiak, s össze vissza ásták, turták a szőlőt, de sem aranyat, sem, ezüstöt, sem gyűrűt nem találtak.

Azonban a szőlő ezen akaratlan-szándéktalan mivelés, forgatás által oly bő termést adott, hogy fáradságuk dusan meg volt jutalmazva, s most értették csak a megholtnak végakarátját a maga valóságában, s azt az üdvös tsnulságot merítették belőle, hogy dolgozni kell, s meggazdagodik az ember.

Hogy pedig a munka a takarékoságnak gyámola legyen, eszélyesen kell dolgoznod, a mint erőd engedik, s közben közben nyugodni, tehát a munkát nyugalom váltsa föl, mert a szüntelen erőfeszítés lankasztja a testet, s utóbb nem vagy képes dolgozni. Hogy pedig ismét megkiméljed erődöt, bizonyos ügyességet, és fürgeséget kell szerezned, melynélfogva kevesebb erővel többet is lehet véghezvinni, a nehezebben is könnyebb szerrel lendíteni. Az ügyetlen ember hamar elfárad, és mégsem végez annyit, mint az ügyes. Kerüld pedig minden nemét a restségnek. A kinek épen nem kell a dolog, az lusta, here. A ki lassan, s immel ámmal dolgozik, s nem igen erőlteti meg magát, az sokra nem viszi. A ki halogatja napról napra munkáját, míg annyi összeér, hogy nem tudja mihez fogjon, hol kezdje, az esztelen. A mit ma megtehetsz ne halaszdd holnapra; azt tartja a régi közmondás, és igen helyesen. A hanyagság igen ártalmas. A restet megvetik. Azért szoktasd magadat munkára idején korán, mert, a mit ifjúságodban megszoktál, azt később-

ben könnyebben gyakorlod. Ellenben, a mit Jancsi meg nem tanult, azt János meg nem teszi. Mindenek fölött pedig azon légy, hogy okosan dolgozzál, és valóban. Vannak ugyanis emberek, kik sokat irednek, forognak, sokat tesznek, vesznek, mind két kezök el van foglalva, tele munkával, s ha még annyi volna is; s még sem végeznek semmit. Csak foglalatostkodnak. Lótnak futnak szünetnélkül, és sehová sem érnek. Sokszor maguk sem tudják, mit akarnak. A mit egyik kezökkel tesznek, azt a másikkal lerontják. Te ne légy ilyen, hanem előre gondold meg, mit akarsz tenni, s azután fogj hozzá. A meggondolatlan munkában nincs köszönet: azért ne légy hebehurgya, rágd meg előbb, s azután cselekedjél. Csak ismét nagyon is sokáig ne rágódjál rajta, s csupa fej vakarás, és körömvágás ne foglalja el helyét a tettnek, nehogy utóbb csupa töprenkedéstől a dolog elmaradjon. Szemes légy, hogy hamar felfödözd, s meglásd, mit, mikor, hol, mikép kell tenni. Ha pedig valami nem jól megy, ha, a mint mondják bal lábbal keltél: ne mérgeledjél, s ne törjön ki rajtad indulatod, mert ez épen nem mozditja elő munkádat, inkább könnyen, s hamar károdra is válhatik. Ha késed nem fog, ne vágd földhöz, mert kicsorbul, vagy el is törik, hanem köszöröld meg. Legkevesebbé nem illik káromkodni. A szitkozódó jobban szóval győzi, mint cselekedettel. S azután a káromkodás miveletlenség jele.

Ezen rossz szokás pedig a magyar népnek meg-
 rögzött tulajdonsága, mely miatt sokan ördög-
 ivadékanak vélik. Botorság összezuzni mérgében
 a fazekat, mivel nem akar a leves forni benne,
 hanem igazítsd meg, vagy szítsd jobban a
 tüzet, ez segít rajta. Ha visszajáról fölöltéd ruhá-
 dat, ne tépd bosszuban, hanem vesd le szépen,
 és fordítsd meg. Végre, amit magad megtehetsz,
 ne bíz másra, sőt amit mással teszesz, arra ma-
 gad is ügyelj, Nem mindig találsz hiv munkást, s
 gyakran még tudatlan is, a ki napszámba jó;
 tehát nem csak vigyázni kell rá, s biztatni, ha-
 nem tanítani, és igazgatni is. hogy látszatja le-
 gyen, s mindig szemed előtt legyen bölc-
 s atyáink azon tanácsa: amit megtehetsz ma,
 ne halaszd holnapra. A munkának helyes
 fölosztása, főfigyelmet igényel, mi nélkül nem
 igen boldogulhatni. Akkor tapasztalod, mit
 tesz az: Boeskorban keress, csizmában
 költs. S megint: Hasznos munkának
 nincsen fáradsága.

5.

Szekéren ment,

Gyalog jött.

Szójarás.

Ha már fölösleg nélkül el tudsz lenni, és
 szerezni is megtanultál, nincs egyéb hátra, mint
 valamit jövőre félre tenni. Vannak most taka-
 réktárak, a hol megzsugorgatott filléred letéve

évenként kamatozhatnak. Jól esik ám később
 hozzá nyulni, a mikor erőd fogy, s nem birsz
 ugy dolgozni; a mikor több gyermekkel megál-
 dott az Isten, s két kezed munkája nem elégsé-
 ges a szükségeseket előteremteni; vagy betegség
 ágyba vet, s nem kereshetsz; vagy a vénség
 napjai beköszönnek, s te képeőbb vagy nyu-
 godni, mint fáradozni. Érhet csapás is, s vajmi
 jó az, mikor van honnan pótolni. De még a vi-
 lág előtt is van becsületed, ha észreveszi, hogy
 dolgos vagy, s félre is raktál valamit. Ellenben
 könnyen ugy járhatsz mint az egyszeri gazdag
 kérő, kinek szürét kitevén, azt mondá a lányos
 apa: férfiú kell a házhoz, ha vagyon nélkül is,
 nem pedig vagyon férfiú nélkül. Jobb most ke-
 véssel beérni, mint sokat költeni, s később
 szükölködni. Jobb mindenesetre vizet inni, mint
 borral töltözni, és a csapszék ajtaja hátán lógni,
 vagy czímerül kiteve lenni. Jobb mindennap va-
 lamit félre tenni a keresményből, mint azon bol-
 dogtalanokkint okoskodni. kik midőn egy kis
 nyereségök van, mindaddig nem nyugosznak,
 míg torkára nem hágnak, s egy kis veszteség-
 gel nem pótolják, míg végre tökéletesen semmi-
 vé lesznek. Vannak, kik midőn egy kis áldás
 meglátszik rajtok, azt azonnal átokká tenni si-
 etnek. Egy kis jószágot visznek vásárra, s ha
 jól elkelt, dáridót csapnak, áldomásoznak s
 utóbb is el lehet rólok mondani, mint az egy-
 szeriről: S z e k é r e n m e n t, g y a l o g j ö t t.

Nem elég tehát csak megkimélni valamit, megtartani, és szerezni, hanem gazdálkodni is kell, jövőről is gondoskodni, nehogy ez készületlenül találjon, szóval egy kis tartalékról is kell gondoskodni. Ha szükségeid fődözése után fönmaradt valamid, ne dobd el, ne költsd el bolondul, el fér az zsebedben, enni nem kér, s ha épen annyi van, hogy már erszényedbe sem fér, arravaló a takaréktár, adnak ott helyet, s még fizetnek is értte, s ha ma holnap rá szorulsz, szépecskén fölszedheted. kevesebb bizonyosan nem lesz, hanem több, s örül majd szived, s mások is okos embernek dicsérnek, s legföllebb azt mondják róla a babonásak, hogy lidérczed van; s te ne is tagadd, hanem mondd el mindenkinek, hogy az irigylett, s megbámult lidércznek neve: okos takarékosság.

A mondott szavakból már sokat érthetsz. Nem jó ugyan mindig magad szertelenül azon törni marni, hogy nagy gazdagságra szert tégy, s abban minden boldogságodat helyezd, mert ez utóbb rossz utra vezetne, s talán hamis eszközök-höz is nyulnál e végett, s némi veszteség kimondhatatlan kislelkü kétségbe ejtene; hanem, mivel a szükség is veszedelmes, s mindenféle gonoszságra készíti az embert, rajta kell lenned, hogy részint kimélettel, részint iparkodással, s gazdálkodással magadnak kényelmes állást szerezz. Vedd elő tehát azt is, a mivel eddig nem törődtél. Háríts össze mindent házad körül, a

mivel földedet kövéritheted, s ne engedj semmi hulladékot haszontalanul elrohadni. A mi ennek halála, az annak életet ad. A mi szalmád van, részint takarmánynak használd, részint alomnak, mert így barmaid is jobbak lesznek, s ebből kerül ki a föld zsírja. Hogy pedig ezt tehesd, ültess fát, erdeit úgy mint gyümölcshezót; ennek sok haszna van; a gyümölcsével élhetsz, s nem kell azt másoktól venni, sőt el is adhatsz belőle, s lesz apró költségre való; árnyékot tart, melynek hűsében pihenhetsz te is, marhád is; tüzelővel is kedveskedik, s nem kell szalmádat erre pazarolni, vagy valami fojtószagu gyommal, vagy épen tőzeggel fűteni, s főzni e nem illatos szernél, lehullott levele szintén a földnek táplálékot ad; de időnkint mindenféle eszközt is faraghatsz fájából. Azért minden talpalatnyi birtokodat, a hol csak akadékul nincsen, ültess be. S miután, valamint leginkább gyermekeid szeretik a gyümölcsöt, s neked is egészséges; úgy kivált a fehér cseléd kedveli a selyem kelmét: tehát tenyészthetsz selyem bogarat is, a mi könnyű, s ártatlan multság, s azon kívül jövedelmes is. Végre a furás faragás épen oly mindennapi kenyered legyen, mint az asszonyi nemnek a fonás, varrás, s mindenféle kötés, a mi sok költséget megment, s még valamit be is hozhat, ha okosan elintézed. Mindenben azon gondolat vezéreljen, hogy a munka, és takarékoság nem szégyen sőt valódi áldás, hanem

igenis gyalázat az inség, ha azt magunk hanyagsága, gondatlansága, s tékozlása okozta, mitől mentsen meg a kegyes Isten.

DE BALLAGI GEZA.

A NÉPIRATOKBÓL.

1. **A jó házigazda.** Életbölcészeti szabályok. Irta Majer István. Ára 8 kr.
2. **A Szántás és Vetésről.** Irta S. J. Gazdatiszt. Ára 8 kr.
3. **Isten úja, vagy: Egy szegény család története.** Irta Kuthen. Ára 8 kr.
4. **A takarékoságról.** Irta Körész Kelemen. Ára 8 kr.

ESZTERGOMBAN,
NYOMATOTT HORÁK EGYEDNÉL.

Ára 8 kr.

